

დავით წულაია

სამართლის დოქტორი
ადმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტი

ანოტაცია

ნაშრომში გაანალიზებულია დანაშაულობის პრევენციაში ქრისტიანული რელიგიის ფაქტორი. კერძოდ, სტატიაში გამოკვლეულია სამი ასპექტი: პირველი, შეეხება დანაშაულობის პრევენციაზე რელიგიის უარყოფით გავლენასთან არსებულ დამოკიდებულებას; მეორე, დანაშაულობის პრევენციასთან მიმართებაში გამოკვლეულია რელიგიის მიმართ ნეიტრალური დამოკიდებულება, და მესამე, გაანალიზებულია რელიგიისა და დანაშაულობის კორელაციაზე ჩატარებული ემპირიული კვლევები.

ნაშრომის მიზანია, წარმოაჩინოს, თუ რა კავშირი არსებობს ღმერთის რწმენას, სულიერ-ზნეობრივ განვითარებას, და შესაბამისად, სათნო წესებით ცხოვრებასა და დანაშაულობის პრევენციას შორის. ირკვევა, რომ რელიგია მხოლოდ დადებით როლს თამაშობს დანაშაულობის შემცირებაში. უფრო მეტიც სულიერი ცხოვრება ყველაზე ეფექტიანი საშუალება დამნაშავის გამოსწორების თვალსაზრისით, რაც თავის მხრივ უზრუნველყოფს დანაშაულობის პრევენციას მაქსიმალური შედეგს.

კვლევების შედეგებზე დაყრდნობით, სტატიის ბოლოს გაკეთებულია დასკვნა, შემუშავებულია რეკომენდაციები, რომელთა გათვალისწინება დანაშაულის პრევენციის პოლიტიკის სწორად გააზრებისა და დანაშაულობის პრევენციასთან დაკავშირებით არსებულ გამოწვევების გადაჭრის მიზნით.

საკვანძო სიტყვები: რელიგია, რწმენა, დანაშაული, დანაშაულობა, პრევენცია

დავით წულაია

სამართლის დოქტორი
აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტი

შესავალი

ფროიდის მიერ გაკეთებული აღმოჩენებიდან მოყოლებული, ნახევარი საუკუნის განმავლობაში, სოციოლოგებს ვერ გადაეწყვიტათ, როგორი პოზიცია დაეფიქსირებინათ რელიგიასთან მიმართებაში. ვარაუდობდნენ, რომ რელიგია ადამიანებს შთაუწერავდა დანაშაულის შეგრძნობას, თრგუნავდა სექსუალობას, ქადაგებდა ანტიინტელექტუალიზმსა და ტირანიას. მაგრამ დაახლოებით ოცი წლის წინ, მეცნიერულმა მონაცემებმა რელიგიის დადებითი გავლენის შესახებ საბოლოოდ დაარწმუნა მეცნიერები, ამგვარი მოსაზრებების მცდრობაში.¹

მიუხედავად ამისა, არსებობენ მეცნიერები, რომლებიც ბოლომდე არ ეთანხმებიან ამ პოზიციას და ავითარებენ საპირისპირო მოსაზრებებს, ან უფრო ნეიტრალურ პოზიციას იკავებენ. ობიექტურობა მოითხოვს, აღნიშნული განსხვავებული მიდგომების გაანალიზებას, რათა დივერსიფიცირების ფონზე, კარგად იქნას დანახული რეალური სურათი, თუ რომელ მხარეს იხრება პოზიტიური მეცნიერება.

აღნიშნულ საკითხებზეც არსებობს ვრცელი ლიტერატურა, მრავალი კრიმინოლოგიური თეორია და კონცეფცია (მაგ. ლომბროზოს, ჰირშის, სტარკის და ა.შ.), თუმცა, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ზოგადად, იკვეთება ორი მიდგომა: 1) რომელიც ბოლომდე არ იზიარებს რელიგიის დადებით როლს დანაშაულობის პრევენციაში, და 2) რომელიც უფრო ინდიფერენტულია, ასე ვთქვათ, ნეიტრალურ პოზიციას იკავებს.

ჩვენი კვლევის საგანს თავდაპირველად წარმოადგენს, სწორედ ეს ორი მიდგომა, რომელსაც კრიმინოლოგების კიმ სადიკისა და ტორე ბიორგოს კონცეფციებზე დაყრდნობით გავაანალიზებთ. დაბოლოს, რაც ყველაზე მთავარია, გაანალიზდება ის წყაროებიც, რომლებშიც აღწერილია დანაშაულობაზე რელიგიის გავლენის შესახებ ჩატარებული კვლევების შედეგები.

1. დანაშაულ(ობა)ზე რელიგიის უარყოფითი გავლენის საკითხისთვის

კრიმინოლოგიურ თეორიებზე დაყრდნობით, პროფ. კ. სადიკი აანალიზებს რა დანაშაულსა და დევიანიაზე რელიგიის გავლენის საკითხს, სვამს შეკითხვას: „მრავალი მკვლევარისთვის მთავარ შეკითხვად რჩება, უზრუნველყოფს თუ არა რელიგიური რწმენა და მსახურება დანაშაულისა და/ან დევიანტური ქცევის პრევენციას?“² და იქვე პასუხობს: „ყოველთვის მიიჩნევა, რომ მათ აქვთ პრევენციული ეფექტი, თუმცა, არაორაზროვანი მტკიცებულების და ასეთი „შედეგების“ უკან არსებული მიზეზების დადგენა რთულია. სალი აზრის მიხედვით „რელიგია ამცირებს დანაშაულის ჩადენის ალბათობას“ და დიდ ბრიტანეთსა და აშშ-ში ჩატარებული კვლევებითაც დასტურდება, რომ ამ ქვეყნების მოქალაქეების, სულ მცირე მესამედი თვლის, რომ რელიგია აყალიბებს სოციალურ-კულტურულ და/ან სულიერ საფუძველს დანაშაულებრივი ქცევის პრევენციისთვის. თუმცა, დღევანდელ პირობებში, როდესაც არსებობს „რელიგიურად მოტივირებული“ უამრავი კონფლიქტი, „მორწმუნეების“ მხრიდან ბავშვებზე სექსუალური ძალადობის ფაქტები და ის-

¹ Селигман М., (2006). Новая Позитивная Психология, Научный Взгляд на Счастье и Смысл Жизни (Перев. с англ. изд., «София»), М., 83. 87.

² Sadique K., (2016). The Effect of Religion on Crime and Deviancy: Hellfire in the Twenty-First Century, in: Religion, Faith and Crime: Theories, Identities and Issues (eds. Kim Sadique, Perry Stanislas), Palgrave Macmillan, UK, 83. 21.

ლამოფობური თავდასხმების ზრდის ტენდენცია, ზოგიერთმა შეიძლება ამტკიცოს, რომ რელიგია იწვევს დანაშაულს და დევნიცის (ვიდრე ახდენს მათ პრევენციას).³

ქრისტიანული მოძღვრების ჭრილში, სადიკის შეფასებასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ მსოფლიოში არსებულ რელიგიებს შორის, ქრისტიანობა ყველაზე ჰუმანური რელიგიაა, რადგან ქრისტიანობაში ღმერთი სიყვარულია (1 ინ. 4, 8), რომელიც მოგვიწოდებს გვიყვარდეს ერთმანეთი (1 ინ. 4, 11) და მათ შორის, მტერიც (ლუკ. 6, 27). გარდა ამისა, რელიგია, რომელიც ამორალური ფიქრების მიმდებლობასაც ცოდვად რაცხავს, შეუძლებელია ცოდვის ჩამდენს უწოდოს „მორწმუნე“ ან გაამართლოს სექსუალური ძალადობა, ან თუნდაც „რელიგიურად მოტივირებული“ ექსტრემიზმი.

რაც შეეხება „რელიგიურად მოტივირებული“ კონფლიქტებისა და „მორწმუნეების“ მხრიდან დანაშაულის ჩადენის ფაქტებზე გაკეთებულ ვარაუდს, რომ „შეიძლება ზოგიერთმა ამტკიცოს, რომ დანაშაულს რელიგია იწვევს“, ეს სხვა არაფერია თუ არა ღმერთის დადანაშაულება. ფაქტების ასეთი ინტერპრეტაცია, ადამისა და ევას მსჯელობის იდენტურია, როდესაც მონანიების ნაცვლად, საკუთარი ცოდვა გადააბრალებს ღმერთს: „უთხრა ადამმა: შენ რომ დედაკაცი მომიყვანე, მან მომცა იმ ხის ნაყოფი და მეც შევჭამე. უთხრა უფალმა ღმერთმა დედაკაცს: ეს რა ჩაიდინე? თქვა დედაკაცმა: გველმა შემაცდინა და მეც შევჭამე“ (დაბ. 3, 12).

განვიხილოთ იგივე საკითხი ისლამის რელიგიის პოზიციიდან. ხ. წიკლაური დისერტაციაში „მორწმუნეებისა და ათეისტების ღირებულებათა კვლევა საქართველოში“ აღნიშნავს, რომ ბოლო დროს გახშირდა რელიგიის სახელით წარმოებული ტერორისტული აქტები მაჰმადიანური რელიგიის აღმსარებლების მხრიდან. ყოველივე ამან კი, შეიძლება გააჩინოს ეჭვი, ხომ არ ქადაგებს ისლამი ძალადობას? ამ კითხვაზე, საქართველოს მუსლიმთა წინამძღოლში მუფთ ბეგლარ ქამაშიძე აკეთებს შემდეგ განმარტებას, რომელსაც უცვლელად ვტოვებთ:

„ტერორიზმი უმძიმესი დანაშაულია. წმინდა ყურანის მიხედვით, ერთი ადამიანის მოკვლა კაცობრიობის ამოწყვეტის ტოლფასია. ვინც ამას სჩადის, უარყოფს წმინდა ყურანის მოწოდებას, რის გამოც, ისლამური დოგმატის თანახმად, ურწმუნოდ არის შერაცხილი. მის სულს სამუდამო ჯოჯოხეთი ელის... აღმამფოთებელია, როცა ტერორიზმს ისლამს მიაწერენ. ჭეშმარიტი მუსლიმი ვერ იქნება ტერორისტი, რადგან შუამავალი მუჰამედი მშვიდობასა და სიყვარულს ქადაგებს. ამბობენ, რომ კამიკაძემ, რომელმაც საკუთარი და სხვების სიცოცხლე ხელყო, ტერაქტამდე „აღლაჰ აქბარ“ დაიძახა... ის მკვლელია, რომელმაც უმძიმესი ცოდვა საკუთარ თავზე აიღო. ამ შეძახილში ფიგურირებს სიტყვები – „მოწყალე“ და „მწყალობელი“. განა შეიძლება „მოწყალესა“ და „მწყალობელს“ წარმოთქვამდე და ადამიანს კლავდე?!“ ხოლო კითხვაზე, რატომ უშვებს ისლამი ჯიჰადს, მუფთი პასუხობს, რომ ჯიჰადს სახელმწიფო აცხადებს მაშინ, როცა საფრთხე ქვეყნის ტერიტორიულ მთლიანობასა და აღმსარებლობას ემუქრება. ისლამი ნებას არ რთავს ცალკეულ დაჯგუფებას, ინდივიდუალურად გამოაცხადოს ჯიჰადი, თანაც – საბრძოლო ფორმით.“⁴

ხ. წიკლაურის დისერტაციაში ასევე ვკითხულობთ, რომ „კვლევებით (ემონსი, ჩანგი, ტერანი, 1998) შემოწმდა ჰიპოთეზა, რომ რელიგიურობა და სულიერება ადამიანის მთლიან სისტემაში კონფლიქტურობას ამცირებს და შეთანხმებულობას ზრდის. ემონსის, ჩანგის და ტერანის კვლევების შედეგებმა დაადასტურა ტილიხის, ოლპორტის და ჯემსის თეზისი, რომ სულიერი მისწრაფებების მაღალი წილი დაკავშირებულია ადამიანის მთლიან სისტემაში კონფლიქტების დაბალ მაჩვენებელთან, რომ რელიგიას შეუძლია იყოს ძალა, რომელიც ამთლიანებს პიროვნებას.“⁵

კვლევებით ისიც დგინდება, რომ რელიგიური რწმენა ადამიანის ჯანმრთელობის და ბედნიერების წყაროა. მაგალითად: კ. იუნგმა თავის პაციენტებთან მრავალწლიანი ურთიერთობის შედეგად დაასკვნა, რომ „ადამიანთა უდიდესი ნაწილი დაკავებულია რელიგიური შეხედულებების ძიებით. ისინი ავად ხდებიან, როცა კარგავენ მაცოცხლებელ რწმენას და არ იკურნებიან მანამ, სანამ არ უბრუნდებიან რელიგიურ შეხედულებებს.“⁶ იუნგს ადამიანის მიერ რელიგიური შეხედულებების ქონა მხოლოდ მრწამსის ერთგულებამდე ან რომელიმე რელიგიური ორგანიზაციის წევრობამდე

³ იქვე.

⁴ გაზეთი „კვირის პალიტრა“, 2015, 24 ნოემბერი, ციტირებულია: წიკლაური ხ., (2016). მორწმუნეთა და ათეისტების ღირებულებათა კვლევა საქართველოში (სადისერტაციო ნაშრომი), წმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი, თბ., გვ. 52.

⁵ წიკლაური ხ., დასახ. ნაშრ., გვ. 47.

⁶ იქვე, გვ. 46.

არ დაჰყავს. მისი აზრით, ეს არის დამოკიდებულება ისეთ ძალასთან, რომელსაც ადამიანი თაყვანს სცემს და უყვარს.⁷

სელიგმანის მიხედვით, ქრისტიანი ამერიკელები ფიზიკურად უფრო ჯანმრთელები არიან და უფრო დიდხანს ცოცხლობენ. ინვალიდი ბავშვების მორწმუნე დედები უკეთ უმკლავდებიან ღებრესიას. გარდა ამისა, მორწმუნე ადამიანებს უადვილდებათ განქორწინების, სამსახურიდან გათავისუფლების, ავადმყოფობის და საყვარელი ადამიანების სიკვდილის გადატანა.⁸ სელიგმანი ასევე აკეთებს დასკვნას: „ფაქტები აჩვენებს, რომ მორწმუნეები ბევრად უფრო ბედნიერები და ცხოვრებით კმაყოფილნი არიან, ვიდრე ათეისტები.“⁹

დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ „ყოველი განვითარებული რელიგია ქადაგებს სიყვარულს, პატიოსნებას, სინდისიერებას, ქველობას, სიკეთის კეთებას, მშობლების პატივისცემას, სამშობლოს სიყვარულს. ამიტომ იტყვიან ხოლმე, რომ ღმერთი ერთია, ხოლო მისკენ სავალი გზა – მრავალი“.¹⁰

როგორც, ვხედავთ ჰიპოთეზა, თითქოს „რელიგია იწვევს დანაშაულს“ სრულიად უსაფუძლოა. რელიგია არა თუ ამართლებს, არამედ კრძალავს და გმობს დანაშაულს. მისთვის მნიშვნელობა არა აქვს ვინ სჩადის დანაშაულს, მორწმუნე, თუ „ათეისტი“. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, პრობლემა ღმერთში ან რელიგიაში კი არა, არამედ ადამიანის ურწმუნოებაშია საძებარი.

2. დანაშაულის პრევენციის ყოვლისმომცველი მოდელი

ჩ. ბეკარიასა და ი. ბენტამის მსგავსად, ნორვეგიელი კრიმინოლოგი ტ. ბიორგოც მიიჩნევს, რომ თეორიული მოსაზრებები პრევენციულ ღონისძიებებთან დაკავშირებით, მდგომარეობს სასჯელის შიშის შემაკავებელ ეფექტში. ბიორგო იზიარებს იმ შეხედულებასაც, რომ დანაშაულის ჩადენამდე ადამიანი რაციონალურად აფასებს საკუთარი ქმედების შედეგად მისაღებ სარგებელსა და იმ უარყოფით შედეგს, რაც დანაშაულს შეიძლება ახლდეს. ამ შეფასებაში, რეალური მექანიზმი არის გადაწყვეტილების მიღების პროცესი, რომელიც ადამიანის გონებაში მიმდინარეობს.¹¹ ნორვეგიელი კრიმინოლოგი აღნიშნავს, რომ „რთულია იმაზე საუბარი, რომ ამ პროცესში ყველა ერთი და იგივე გადაწყვეტილებას მიიღებს, რადგან ადამიანის შინაგანმა თვისებებმა და სიტუაციამ შეიძლება დიდი გავლენა მოახდინოს მის საბოლოო გადაწყვეტილებაზე.“¹²

აღნიშნულ მსჯელობაში მართლაც იკითხება დანაშაულ(ობ)ის პრევენციის ქრისტიანული მოძღვრების კონცეპტუალური ასპექტები, რადგან: 1. საუბარი შეეხება მენტალურ სფეროში დანაშაულის ჩადენამდე გადაწყვეტილების მიღებას, და 2. ადამიანის შინაგან თვისებებში, რომლებიც გავლენას ახდენს გადაწყვეტილებაზე, იგულისხმება მოტივები, ანუ ვნებები, რომელთა ტრანსცენდენტური ბუნება და მეცნიერული პოზიცია, კარგად არის ცნობილი.

ერთი შეხედვით იქმნება შთაბეჭდილება, თითქოს დანაშაულის პრევენციის ყოვლისმომცველი მოდელი იმეორებს ქრისტიანული მოძღვრებას, მაგრამ სინამდვილეში ეს ასე არ არის.

ბიორგოს დანაშაულის პრევენციის ყოვლისმომცველი მოდელი, ითვალისწინებს ყველა სახის დანაშაულის მიმართ პრევენციული ღონისძიებების გატარების ცხრა მექანიზმს.¹³

პირველი მექანიზმს წარმოადგენს „ნორმატიული ბარიერების შექმნა დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად“, რაც იმას ნიშნავს, რომ ყოველგვარი დანაშაულის მიმართ გამოყენებული უნდა

⁷ იქვე.

⁸ Селигман М., (2006). Новая Позитивная Психология, Научный Взгляд на Счастье и Смысл Жизни (Перев. с англ. изд., «София»), М., გვ. 87.

⁹ იქვე.

¹⁰ შოშიაშვილი შ., (2003). კოსმოური სამყაროსა და სულის უკვდავების შესახებ, (რედ. ნელი ელიზბარაშვილი) გამომც. „ნეკერი“, თბ., გვ. 126.

¹¹ ბიორგო ტ., დასახ. ნაშრ., გვ. 36.

¹² იქვე, გვ. 31.

¹³ 1. ნორმატიული ბარიერების შექმნა დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად; 2. დანაშაულებრივ სოციალურ გარემოში ან აქტივობებში ადამიანის ჩართვის/გაწევრიანების შემცირება; 3. დაშინება სასჯელის შიშით ან სხვა უარყოფითი სანქციებით; 4. დანაშაულის ხელის შეშლა; 5. დანაშაულის ჩადენის შესაძლებლობის წართმევა; 6. დაუცველი ჯგუფის დაცვა; 7. დანაშაულის საზიანო შედეგის შემცირება; დანაშაულიდან მიღებული სარგებლის შემცირება; 9. დანაშაულებრივი საქმიანობის შეწყვეტა და რეაბილიტაცია, იხ. ბიორგო ტ., დასახ. ნაშრ., გვ. 50-66.

იქნას ისეთი არაფორმალური კონტროლის საშუალება, როგორც არის მორალი. ბიორგო ასევე უთითებს, „სიტუაციური აქტივობის თეორიას“ (Situational Action Theory), რომლის მიხედვითაც, „ადამიანის მორალი არის ის ძირითადი მიზეზი, რატომაც იკავებენ ისინი დანაშაულის ჩადენისაგან თავს“.¹⁴

საკითხის ასეთი ფორმულირება ქრისტიანულ მოძღვრებასთან თანხვედრაშია, თუმცა, ირკვევა, რომ საუბარი შეეხება მხოლოდ ადამიანურ და უმრავლესობის მორალს. ბიორგოს აზრით, „აღნიშნული მორალური წარმოდგენები, ... ადამიანს პოზიტიური სოციალიზაციის პროცესში უვითარდება აღზრდის პროცესში...“ და „თვითკონტროლი ეს არის უნარი იმოქმედო საკუთარი თავისთვის დადგენილი მორალური სტანდარტებით, ...რომელიც ერთვება ისეთ ქმედებებში, როდესაც არსებობს მორალური კონფლიქტი, ადამიანის მორალსა და საზოგადოების, ანუ საერთო მორალს შორის“.¹⁵

ის ფაქტი, რომ ნორმატიულ ბარიერებში საღვთო მორალზე საერთოდ არ აკეთებს ბიორგო მინიშნებას, გაკვირვებას არ უნდა იწვევდეს, რადგან პოზიტიურ სამართალში, კონვენციური და ინდივიდუალური მორალი აუცილებლობით არ ეთხვევა საღვთო მორალს.

მიუხედავად იმისა, რომ ტ. ბიორგო თეოლოგიური მიდგომების გამოყენებაზე, ნაშრომში მხოლოდ გაკვირვით საუბრობს,¹⁶ ნორმატიულ ბარიერებში ნახსენები მორალი, მაინც ვერ გაიგივდება ქრისტიანულ მორალთან.

მეორე მექანიზმს წარმოადგენს „დანაშაულებრივ სოციალურ გარემოში ან აქტივობებში ადამიანის ჩართვის/გაწევრიანების შემცირება“. ამ მექანიზმის არსი მდგომარეობს: ა. ადამიანისთვის დანაშაულის ჩადენამდე ხელის შეშლაში, რადგან თუ ადამიანი ერთხელ ჩაიდენს დანაშაულს, მისი მხრიდან განმეორებითი დანაშაულის აღბათობა იზრდება, და ბ. ვინაიდან ციხეში არსებულ სოციალურ გარემოში დანაშაული ნორმალურ და პოზიტიურ მოვლენად განიხილება, დანაშაულის რეციდივის აღბათობა იზრდება, რაც ფიქსირდება ახალგაზრდა ასაკის დამნაშავეებში (საზერლენდი).¹⁷

საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ ბიორგო, ამ პრობლემის გადაჭრას სოციალური და ეკონომიკური პრობლემების მოგვარებაში ხედავს,¹⁸ მაშინ როდესაც მეცნიერებისთვის ცხადზე ცხადია, რომ მხოლოდ აღნიშნული პირობების გაუმჯობესება ვერ იძლევა სასურველ შედეგს. საკმარისია გავიხსენოთ მხოლოდ პირველი ცოდვის ჩადენის ისტორია. ვინმეს შეუძლია ამტკიცოს, რომ ედემის ბაღში, ადამისა და ევას ცხოვრება ეკონომიურად ან სოციალურად არ იყო უზრუნველყოფილი? რა თქმა უნდა, არა. დანაშაულის პირველი მიზეზი, როგორც ცნობილია, იყო ბოროტი ტრანსცენდენტული ძალა, რომელმაც ადამიანში ამპარტავნების ვნება აღძრა. გარდა ამისა, ბიბლიის არაერთი მუხლი ადასტურებს, რომ ცოდვა ხშირად არის ფსევდო კეთილდღეობის შედეგიც (რჯლ. 32, 15; ნეემ. 9, 28; იერ. 48, 11; იეზეკ. 16, 49; 28, 5). ამ ფონზე, აქსიომატურია ის დებულებაც, რომ დაუსჯელობა აღრმავებს ადამიანში ვნების ხარისხს და ცოდვის განმეორებით ჩადენის სურვილსაც, რაც კარგად ვლინდება ლუდომანიამში, ნარკოტიკების მოხმარებაში და ნებისმიერ სხვა ანტისოციალურ ქმედებაში.

ამგვარად, გამოსავალი, უპირველეს ყოვლისა საძებარია, ადამიანის ცოდვილ ბუნებაში და ტრანსცენდენტურ ძალაში, და შემდეგ, ეკონომიკურ და სოციალური პირობების არქონაში, რაც ბიორგოს დანაშაულის პრევენციის მეორე მექანიზმში არ არის საერთოდ ნახსენები და ნაგულისხმევიც.

¹⁴ ბიორგო ტ., დასახ. ნაშრ., გვ. 43.

¹⁵ იქვე, გვ. 43, 45.

¹⁶ 1. აღნიშნულია, რომ მიკრო დონეზე პრევენციული ღონისძიებების გამტარებლების კვალიფიკაცია და ღირებულებები საკმაოდ მნიშვნელოვანია იმ საკითხის გადასაწყვეტად, თუ რომელი საშუალებების გამოყენებაა მიზანშეწონილი (პოლიციის ჩარევა, ახალგაზრდა მუშაკები, სასულიერო პირები ან მასწავლებლები); 2. „სხვისი ნივთის მოპარვა ჩვენი სინდისისა და ფუნდამენტური მორალური ღირებულებების საწინააღმდეგოა, რომელიც სათავეს იდებს აღზრდიდან და რომელშიც მონაწილეობას იღებს მშობლები სკოლა და სხვა მორალური ინსტიტუტები. „ხსენებული ნორმა მყარად დგას რელიგიურ მორალურ სისტემაშიც. „არ იპარო“ – არის ქრისტიანული სამყაროს მეშვიდე მცნება“, იხ. ბიორგო ტ., დასახ. ნაშრ., გვ. 29, 72.

¹⁷ იქვე, გვ. 47-48.

¹⁸ ბიორგო ტ., დასახ. ნაშრ., გვ. 48.

ანალოგიურად შეიძლება გაანალიზდეს დანაშაულის პრევენციის საყოველთაო მოდელის ყველა სხვა დანარჩენი შვიდი მექანიზმიც. თუმცა, ბიორგოს ნაშრომის ყველაზე საყურადღებო მომენტს წარმოადგენს მისი განცხადება, რომ „აღნიშნულ მოდელს აშკარად გააჩნია პრეტენზია წარმოადგენდეს დანაშაულის პრევენციის ყოვლისმომცველ მოდელს“.¹⁹ წიგნში აღნიშნული მოდელი ასევე მოიხსენიება, როგორც „სრულყოფილი მოდელი“.²⁰

რელიგიური ფაქტორის გარეშე, შეიძლება თუ არა დანაშაულის პრევენციის რომელიმე მოდელს ჰქონდეს ყოვლისმომცველობის ან სრულყოფილობის პრეტენზია, ამას წარმოაჩენს სამეცნიერო ლიტერატურის ანალიზი, რომელიც შეეხება რელიგიის გავლენას დანაშაულობაზე.

3. რელიგიის გავლენა დანაშაულობაზე ემპირიული კვლევების ანალიზი

რელიგიისა და დანაშაულ(ობ)ის კორელაციის საკითხზე არსებული ვრცელი სამეცნიერო ლიტერატურიდან განსაკუთრებით საყურადღებოა ცნობილი კრიმინოლოგის პროფ. ბ. ჯონსონის შრომები. ავტორი რელიგიის, კრიმინოლოგიისა და სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების საკითხებთან ერთად, იკვლევს რელიგიის გავლენის საკითხებს დანაშაულობაზე და აკეთებს შესაბამის დასკვნებსაც, მაგალითად:

ნაშრომში „რელიგიურ მსახურებაში მონაწილეობა და დანაშაულებრივი ქმედება“ აღნიშნულია, რომ: „ემპირიული მონაცემები ამტკიცებს, რომ რელიგიას აქვს მნიშვნელოვანი გავლენა ისეთ საზოგადოებებშიც კი, რომლებიც ხასიათდებიან ჩამორჩენილობით, სიღარიბით, გაჭირვებითა და დეზორგანიზაციით (Freeman 1986; Jang და Johnson 2001; Johnson და სხვ., 2000a)“.²¹ ირკვევა ისიც, რომ „იმ მტკიცებულებების რაოდენობა, რომლითაც დგინდება, რომ რელიგიურ ცხოვრებას შეუძლია სამართალდარღვევების ფართო სპექტრის შემცირება, როგორც მსუბუქი, ასევე მძიმე დანაშაულებრივი ქმედებებისა, სულ უფრო მატულობს“ (Evans და სხვ., 1996).²²

ჯონსონი ჯამში აანალიზებს 109 კვლევას. აქედან, 895 პროცენტით, ანუ 97 კვლევით მტკიცდება, რომ რელიგიური მსახურებაში მონაწილეობა, დადებითად აისახება დანაშაულებრივი და დევიანტური ქცევების შედეგებზე, რომ რელიგიურობის ზრდა დაკავშირებულია დანაშაულებისა და სამართალდარღვევების დონის შემცირებასთან. თუმცა, 11 კვლევამ, ვერ გამოავლინა ასეთი კავშირი ან აჩვენა შერეული შედეგები, და მხოლოდ ერთმა კვლევამ დაგვანახა, რელიგიის კავშირი საზიანო შედეგთან.²³

ამერიკელი ფსიქოლოგის მ. სელიგმანის მსგავსად, ჯონსონიც აკეთებს დასკვნას, რომ: „ბოლო რამდენიმე ათწლეულის განმავლობაში, მკვლევარებს გამუდმებით შეჰქონდათ წვლილი ახალი, რელიგია-დანაშაულის ლიტერატურის შექმნაში. დიდი ხანი არ არის გასული, რაც რელიგიასა და დანაშაულობას შორის არსებულ კავშირზე ჩამოყალიბდა კონსენსუსი. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, კვლევებში, რომლებიც იყენებენ აბსოლუტურად განსხვავებულ კვლევის მეთოდებს, ნიმუშებს და სქემებს, მუდმივად ფიქსირდება კავშირი რელიგიურობის ზრდასა (რელიგიურობა, რელიგიური მსახურება ან რელიგიურ მსახურებაში მონაწილეობა) და დანაშაულის ან დელიკვენტობის მაჩვენებლების შემცირებას შორის. აღნიშნული შედეგები განსაკუთრებით თვალშისაცემია ქვეყნის დონეზე მეთოდოლოგიურად და სტატისტიკურად უფრო კომპლექსურ კვლევებში.“²⁴

შემაჯამებელ ნაწილში ბ. ჯონსონი აღნიშნავს, რომ „რელიგია მყარი ცვლადია. იგი, როგორც წესი, ასოცირდება დანაშაულის, დელიკვენტობის, ან რეციდივიზმის შემცირებულ ალბათობასთან, და ამის გამო, კრიმინოლოგებმა და სოციოლოგებმა აღარ უნდა მოახდინონ ამის უგულებელყოფა. მისი აზრით, რელიგიური ცვლადის გაუთვალისწინებლობა გამოიწვევს იმას, რომ მკვლევარები აღმოჩნდებიან უძლურნი იმ მოდელების შეფასებაში, რომლებიც მოწოდებულნი არიან ახსნან რელიგიის პირდაპირი თუ ირიბი გავლენა დანაშაულობაზე და სამართალდარღვევაზე“.²⁵

¹⁹ ბიორგო ტ., დასახ. ნაშრ., გვ. 19.

²⁰ იქვე, 41.

²¹ Johnson B.R., Religious Participation and Criminal Behavior, ციტირებულია წიგნიდან: Effective Interventions in the Lives of Criminal Offenders (2014). (eds. John A. Humphrey, Peter Cordella), published by „Springer“, New York, USA, 7.

²² იქვე, გვ. 8.

²³ იქვე, გვ. 9.

²⁴ იქვე.

²⁵ იქვე.

რაც შეეხება ჯონსონის სხვა ნაშრომს, კერძოდ, „რელიგიური ინსტიტუტების როლი, დანაშაულობასა და დელიკვენტობაზე რეგირების საქმეში“, აღნიშნულია, რომ სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის მიუხედავად, რელიგიურობა ახალგაზრდებს იცავს დანაშაულებრივი ქცევისა და დევიანტური ქმედებებისგან, ხელს უწყობს ადამიანს მოიქცეს დადებითად და/ან ნორმის ფარგლებში. ნაშრომის ასევე ვკითხულობთ, რომ კვლევით მტკიცდება რწმენის, რელიგიისა და რელიგიური ინსტიტუტების საქმიანობის დადებითი როლი დანაშაულობის შემცირებაში, დამნაშავეთა რეაბილიტაციასა და დამნაშავეთა მიმართ სასჯელის მოხდის შემდგომ მზრუნველობაში.²⁶

წიგნში „მეტი ღმერთი, ნაკლები დანაშაულობა“, ბ. ჯონსონი ამტკიცებს, რომ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემა კატასტროფულ დონეზეა და კვლევების მიუხედავად, რომლებიც დაგვანახებს დანაშაულის პოლიტიკის გადაწყვეტაში რწმენაზე დაფუძნებულ სარგებელს, მრავალი „ექსპერტი“ იჩენს საკითხისადმი გულგრილობას, გაითვალისწინონ შესაბამისი ზომები თავიანთ რეკომენდაციებში. აღნიშნული წიგნი ეყრდნობა უახლოეს კვლევებს, რათა ნათლად დაგვანახოს, რომ დანაშაულობასთან ბრძოლის ნებისმიერი პოლიტიკა უნდა ითვალისწინებდეს სახელმწიფოსა და რელიგიურ რწმენაზე დაფუძნებულ პარტნიორულ ძალისხმევას.²⁷

განსაკუთრებით, საინტერესოა წიგნის მე-5 თავი, რომელშიც ჯონსონი ახდენს ყველა იმ კვლევის სისტემატურ ანალიზს, რომელიც შეეხება რელიგიის გავლენას დანაშაულობაზე. ჯამში გაანალიზებულია 65 წლის განმავლობაში გამოქვეყნებული 272 კვლევა, რომელიც წარმოადგენს ლიტერატურის ყველაზე ვრცელ ანალიზს, რაც კი დღემდე ჩატარებულა. ლიტერატურის მიმოხილვის დასკვნა, აბსოლუტურ მხარდაჭერას აფიქსირებს იმასთან დაკავშირებით, რომ რელიგია დანაშაულის ძლიერი ანტიდოტია.²⁸

სამეცნიერო ლიტერატურის ანალიზზე დაყრდნობით, მსგავსი შინაარსის დასკვნები, სხვა მრავალ მეცნიერსაც აქვს გაკეთებული. მაგალითად, ნაშრომში „ამერიკის შეერთებულ შტატებში რელიგიურობის პროფილი და მათი კავშირი მოზარდების სარისკო ქცევასთან“ წერია, შემდეგი: „კვლევებით ირკვევა, რომ „რელიგიურად მორწმუნე ახალგაზრდები ნაკლებად მოიხმარენ ნარკოტიკულ ნივთიერებებს (Johnson, Sheets, & Kristeller, 2008) და ნაკლებად მონაწილეობენ ანტისოციალურ ქცევებში, დანაშაულსა (Baier & Wright, 2001) და ძალადობაში (Salas-Wright, Vaughn, & Maynard, 2014)“.²⁹

პროფ. ბ. ოჩიენი, ნაშრომში „სულიერება და შავკანიანთა საზოგადოება: დანაშაული, ვიქტიმიზაცია და კეთილდღეობა“ აკეთებს შემდეგ დასკვნას: „სულიერება განსაკუთრებით სასარგებლოა იმ ადამიანების კეთილდღეობისთვის, რომლებიც განიცდიან ზიანს და ვიქტიმიზაციას“³⁰ და სხვა.

დაბოლოს, სოციალურ მეცნიერებათა ენციკლოპედიის, „Marripedia“-ს კვლევების მონაცემებით დგინდება, რომ სხვა მეგალოპისებისგან განსხვავებით, იქ სადაც სათემო გაერთიანებებსა და რაიონების მაცხოვრებლებში, ერთი რელიგიის აღმსარებლობის დონე მაღალია, მკვლევანებისა და თვითმკვლევანების დონე, როგორც წესი, დაბალია.³¹ შედარებით რელიგიური მოსახლეობის მქონე შტატებში, როგორც წესი, ნაკლები მკვლევანები და თვითმკვლევანებია.³² აღნიშნულია, რომ დანაშაულის პრევენციის თვალსაზრისით რელიგიურ მსახურებაზე დასწრება იმდენად ეფექტურია, რომ სახელმწიფო კეთილდღეობის პროგრამებიც კი ვერ შეედრება მას. როდესაც

²⁶ Johnson B.R., The Role of Religious Institutions in Responding to Crime and Delinquency, ციტირებულია წიგნიდან: The Oxford Handbook of the Sociology of Religion-Oxford University Press (2011). (ed. Peter B. Clarke), online publication, გვ. 858-875.

²⁷ Johnson B.R., (2011). More God, Less Crime: Why Faith Matters and How it Could Matter More, Templeton Press, USA.

²⁸ იქვე, გვ. 73-98.

²⁹ Salas-Wright, Christopher P., Michael G. Vaughn, and Brandy R. Maynard., (2015). Profile of Religiosity and their Association with Risk Behavior among Emerging Adults in the United States (2014, Society for the Study of Emerging Adulthood and SAGE Publications), Volume 3, Issue 2, გვ. 67-84, <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2167696814539327>>, მოპოვების თარიღი: 21.07.2020).

³⁰ Ochieng B., Spirituality and the Black Community: Criminality, Victimisation and Well-Being, იხ.: Religion, Faith and Crime (2016). (eds. Kim Sadique, Perry Stanislas), Published by „Palgrave Macmillan“, UK, გვ. 321.

³¹ Hummer R.A., Ellison Chr.G., Rogers R.G., Moulton B.E., and Romero R., (December 2004). „Religious Involvement and Adult Mortality in the United States: Review and Perspective,“ Southern Medical Journal 97, №12: გვ. 1224-1225, <http://marripedia.org/effects_of_religious_practice_on_crime_rates>, (მოპოვების თარიღი: 21.07.2022).

³² Lester D., (December 1987). „Religiosity and Personal Violence: A Regional Analysis of Suicide and Homicide Rates,“ The Journal of Social Psychology 127, № 6, გვ. 685-686, <http://marripedia.org/effects_of_religious_practice_on_crime_rates>, (მოპოვების თარიღი: 22.07.2022).

ქალაქის ცენტრალური ნაწილის ახალგაზრდა შავკანიანი მოსახლეობა რეგულარულად ესწრება რელიგიურ მსახურებას, მაშინ 57%-ით მცირდება ნარკოტიკების გაყიდვის, ხოლო 39%-ით დანაშაულის ჩადენის ალბათობა.³³

დასკვნა

რელიგიისა და დანაშაულ(ობ)ის გავლენაზე მეცნიერებაში არსებული განსხვავებული პოზიციების მიუხედავად, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ კვლევების თითქმის აბსოლუტური უმრავლესობა ადასტურებს რელიგიის დადებით ეფექტს დანაშაულობის პრევენციაზე. კვლევებსაც რომ თავი დავანებოთ ლოგიკურადაც შეუძლებელია რელიგიის დანაშაულის მიზეზად ჩათვლა, რადგან მსოფლიოში არსებული ყველა რელიგია გმობს ძალადობას და ექსტრემიზმს.

რელიგიის დანაშაულობის მიზეზად მიჩნევის უსაფუძვლობას, გარდა ზემოთ მოყვანილი კვლევებისა, თვისებრივად სხვა, მაგალითად, ეგზისტენციალური ხასიათის კვლევებიც ადასტურებს. მაგალითად, იმის გასარკვევად, თუ რაში ხედავს ადამიანი ცხოვრების აზრს, მსოფლიო მასშტაბით სხვადასხვა ქვეყანაში ჩატარდა მოსახლეობის გამოკითხვა. კვლევის შედეგებით, პროცენტები გადანაწილდა შემდეგნაირად: ოჯახი და ბავშვები – 38%; პროფესია, კარიერა – 25%; მატერიალური კეთილდღეობა – 19%; მეგობრები და საკუთარი ჯანმრთელობა – 18%; თავისუფლება და დამოუკიდებლობა – 12%. სიაში ბოლო ადგილს იკავებს რელიგია – 2%-ით და შინაური ცხოველების მოვლა – 1%.³⁴

აღნიშნული კვლევა, საუკეთესო ილუსტრაციაა იმისა, რომ დანაშაულობის მიზეზები ღმერთს კი არ უნდა მიეწეროს, ან რელიგიურად მოტივირებულ ქმედებებს, არამედ მხოლოდ ღმერთის ურწმუნოებას.

პარადოქსია ისიც, რომ მეცნიერება ფორმალურად იზიარებს თეოლოგიურ მოძღვრებას ბევრ ასპექტში. მაგალითად, დანაშაულის ტრანსცენდენტურობასთან დაკავშირებით, გონებაში მიმდინარე აზრთა ჭიდილს და ფსიქიკაში დანაშაულის ჩადენაზე გადაწყვეტილების მიღებას, რომ ფსიქიკა, არ მიეკუთვნება პიროვნულ შრეს და ა.შ.

გარდა ამისა, დანაშაულ(ობ)ის პრევენციასთან მიმართებაში თავად კრიმინალისტებიც მიუთითებენ სისხლის სამართლის პოლიტიკის არაეფექტურობაზე და არაფორმალური კონტროლის საშუალებების უპირატესობაზე ამახვილებენ ყურადღებას, მაგალითად:

რაიმონდ პეტერნოსტერი სასჯელის დამაშინებელ ეფექტზე ლიტერატურის დეტალური შესწავლის შემდეგ აღნიშნავს, რომ „ემპირიულ მტკიცებულებებს მივყავართ დასკვნამდე, რომ სასჯელს მხოლოდ მცირედით თუ აქვს დამინების ეფექტი“.³⁵ გ. ნაჭყებია აზრით, „დანაშაულთა კანონზომიერების აღმოფხვრა სისხლის სამართალს არ შეუძლია“.³⁶ მ. უგრეხელიძე კი, საუბრობს დანაშაულობის პრევენციაში საღვთო სამართლის დადებით როლზე: „ზეციურ სამართალს აქვს ძალიან დიდი პრევენციული მნიშვნელობა, იგი აიძულებს ადამიანებს იყვნენ უფრო ფრთხილი გაცილებით თავისი მომავლის მიმართ. არ ჯობია, რომ შენ იმთავითვე ეზიარო ღვთიურ სიკეთებს ვიდრე იძულებული გახდე მერე ჯოჯოხეთში ამოჰყო თავი?“³⁷

იმ ფონზე, როდესაც თავად ტ. ბიორგო აღიარებს, რომ „ცოდვილი ადამიანის და უმრავლესობის მორალური არის ის ძირითადი მიზეზი, რატომაც იკავებენ ადამიანები დანაშაულის ჩადენისაგან თავს“³⁸ და რომ „სინდისი არის სწორედ ის, რაც უმეტესი დანაშაულის პრევენციას ახდენს“,³⁹

³³ Johnson B.R., Larson D.B., Li S.D., and Jang S.J., (June 2000). "Escaping from the Crime of Inner Cities: Church Attendance and Religious Salience Among Disadvantaged Youth," Justice Quarterly 17, №2, გვ. 377-339, <http://marripedia.org/effects_of_religious_practice_on_crime_rates>, (მოპოვების თარიღი: 22.07.2022).

³⁴ В Чем Смысл наших Страданий? (персональный блог Михаэля Лайтмана „Каббала, Наука и Смысл Жизни“), <<https://www.laitman.ru/crisis/292908.html>>, (მოპოვების თარიღი: 14.02.2022).

³⁵ ბიორგო ტ., დასახ. ნაშრ., გვ. 51.

³⁶ ნაჭყებია გ., (1998), დასახ. ნაშრ., გვ. 51.

³⁷ ტელე-გადაცემა, „პულისი TV“, სათაურით „სტუმრად მინდია უგრეხელიძე – ნაწილი 2“, (10 თებერვალი 2020 წელი, წუთი: 15:00-15:30), იხ: <https://www.youtube.com/watch?v=QMPI7p_OB1k>, (მოპოვების თარიღი: 07.06.2020).

³⁸ ბიორგო ტ., დასახ. ნაშრ., გვ. 43.

³⁹ იქვე, გვ. 72.

შეუძლებელია საღვთო მორალის პრიმატის ვერდანახვა ცოდვილი ადამიანის მორალთან შედარებით, და ეკლესიის როლის გაუთვალისწინებლობა დანაშაულის პრევენციის სხვა აქტორებს (სუბიექტებს) შორის, მით უფრო, რომ ემპირიული კვლევებით მტკიცდება რელიგიისა და რწმენის დადებითი ეფექტი დანაშაულ(ობ)ის თავიდან აცილებაში.

ამდენად, მეცნიერულ კვლევებსა და ლოგიკურ დასკვნებზე დაყრდნობით მართებული იქნება დასკვნის სახით აღინიშნოს, რომ დანაშაულობის პრევენციის ყოვლისმომცველ და სრულყოფილ მოდელში რელიგია, საღვთო რწმენა და საღვთო მსახურება წარმოადგენს დანაშაულ(ობ)ის პრევენციის ძირითად, ხოლო სხვა დანარჩენი, დამხმარე მექანიზმებს, იმის გამო, რომ დანაშაულ(ობ)ის მიზეზი სულიერია, ტრანსცენდენტურია (ეკლესიური გაგებით).

- ბიორგო ტ., (2016). დანაშაულის პრევენცია, ყოვლისმომცველი მიდგომა (რედ. გ. გიორგაძე, მ. შალიკაშვილი; მთრგმნ. უ. ბახტაძე), პირველი ქართული გამოცემა ქართულ-ნორვეგიული კანონის უზენაესობის ასოციაცია, თბ., გვ. 19, 29, 31, 36, 41, 43, 45, 47-48, 50-56, 72.
- ნაჭყებია გ., (1998). სისხლის სამართლის მეცნიერების საგნი (რედ. ზ. წულაია), გამომც. „მერიდიანი“, თბ., 51.
- წიკლაური ხ., (2016). მორწმუნეთა და ათეისტების ღირებულებათა კვლევა საქართველოში (სადისერტაციო ნაშრომი), წმ. ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი, თბ., გვ. 46, 47, 52.
- შოშიაშვილი შ., (2003). კოსმიური სამყაროსა და სულის უკვდავების შესახებ, (რედ. ნელი ელიზბარაშვილი) გამომც. „ნეკერი“, თბ., გვ. 126.
- Effective Interventions in the Lives of Criminal Offenders, (2014). (eds. John A. Humphrey, Peter Cordella), published by „Springer“, New York, USA, გვ. 7-9.
- The Oxford Handbook of the Sociology of Religion-Oxford University Press, (2011). (ed. Peter B. Clarke), on-line publication, გვ. 858-875.
- Johnson B.R., (2011). More God, Less Crime: Why Faith Matters and How it Could Matter More, Templeton Press, USA, გვ. 73-98.
- Religion, Faith and Crime: Theories, Identities and Issues (2016). (eds. Kim Sadique, Perry Stanislas), Palgrave Macmillan, UK, გვ. 21, 321.
- Селигман М., (2006). Новая Позитивная Психология, Научный Взгляд на Счастье и Смысл Жизни (Перев. с англ. изд., «София»), М., гв. 87.
- „Merripedia“, http://marripedia.org/effects_of_religious_practice_on_crime_rates
- „Sage Journals“, <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2167696814539327>
- „Каббала, Наука и Смысл Жизни“, <https://www.laitman.ru/crisis/292908.html>
- „იუთუბი“ (სოციალური მედია პლატფორმა), https://www.youtube.com/watch?v=QMPI7p_OB1k